

Милка В. Николић
Универзитет у Крагујевцу
Учитељски факултет у Ужицу

УДК: 159.922.7-053.3(049.32)
ИД БРОЈ: 180278284

Приказ
Примљен: 19. маја 2010.
Прихваћен: 11. октобра 2010.

КЊИГЕ ЗА РАЗВОЈ ТАКТИЛНИХ ПЕРЦЕПЦИЈА ДЕЦЕ НАЈМЛАЂЕГ УЗРАСТА

(Едиција „Бебин додир“, Издавачка кућа „Пчелица“, Чачак, 2010)

Како би могла изгледати књига чији је корисник – беба? Пример који показује како осмислити и креирати књигу за децу најмлађег узраста – јесте едиција „Бебин додир“, издање Издавачке куће „Пчелица“ из Чачка, које се појавило 2010. године.

Издавачка кућа „Пчелица“ из Чачка, која се досад афирмисала на издавању алтернативних приручника за основну школу и радних свезака за припремни школски програм. Овога пута, пратећи савремене токове у раду на развоју деце најмлађег узраста, ова кућа је понудила два комплета тактилних сликовница преведених с енглеског језика и адаптираних у српском језичком духу. Један је комплет мањег формата и намењен за узраст до 2 године, а обухвата четири књиге: *Боје*, *Возила*, *Животиње*, *Бројеви*; а други представљају књиге *Књиџрачка* и *Скривалица*, које су већег формата, а предвиђене су за узраст до 3 године.

У техничком погледу, тактилне књиге из едиције „Бебин додир“ начињене су тако да се омогући интерактивна игра детета с одраслом особом. По формату и облику, ове сликовнице технички су прилагођене узрасту деце: дебели картонски листови у складу су с недовољном развијеношћу финих покрета дечје шаке; а при избору боја и распореду слика (по речима издавача), узето је у обзир „како изгледа свет у очима беба“.

У оквиру слика постоје издвојени делови другачије текстуре у односу на преосталу површину, а израђене су од платна, вуне, гуме, или је сам папир на изванредан начин (технички) учињен храпавим, „пругастим“ и сл. Издвојене текстуре усклађене су с одређеном особином појма коме припадају: храпава текстура на слици жабе показује да је жаба „квргава“, на слици овце налази се површина од вуне, на слици мачке издвојена је мекана текстура и сл. Тиме је омогућено да дете упозна особину одређеног појма путем чула додира, а не само путем чула вида.

Познато је да у првим месецима живота код детета још увек нису развијене тактилне реакције – рука двомесечног детета случајно додирује предмете, и до трећег-четвртог месеца деца не покушавају да испитују предмете додиром. Психолози наглашавају да треба подстицати такве активности и стварати услове у којима беба може да развија тактилну осетљивост.

Уз слике у књигама едиције „Бебин додир“ дат је текст који служи родитељима и васпитачима као путоказ за разговор с дететом. Језик помаже да дете боље организује своје искуство, „које се тек везивањем за конкретне речи, обележене конкретном ситуацијом испуњава значењем и налази своје место у почетној изградњи менталног језика, а затим и говора деце“ (Ђ. Костић – С. Владисављевић).

Књиге за децу до две године (*Боје, Возила, Животиње, Бројеви*). – Свака од ових сликовница предвиђена је за упознавање једне групе појмова (боје, возила, животиње, бројеви), као и одговарајућих речи. Садржаји су осмишљени једноставно и јасно: на једној страници налази се једна слика одређеног појама са тактилно издвојеном доминантном особином и именичка синтагма испод слике. Особина појма представљена је површином одговарајуће текстуре (храпава, мекана, пресвучена вуном, крзном и сл.). Синтагма испод слике служи да се именују и повежу појам и особина (*кврџава жаба, њернаша њишца, мекана мачка, вунена овца, крзнени зец* и сл.).

Све то омогућава да се привуче, усмери и задржи деčја пажња, да се побољша перципирање садржаја слике, да се дете мотивише за усвајање одређених појмова и одговарајућих речи. Овакав концепт потпуно је усклађен с развојним особеностима детета у периоду сензомоторне интелигенције: дете још не уочава да један предмет може имати разна својства, стога су у њиховим представама „одржане само појединачне карактеристике“.

Књиге за децу до три године (*Књиџрачка и Скривалица*). – Ове су сликовнице сложеније садржине, обухватају више појмова (геометријски облици, боје, животиње, саобраћајна средства), при чему је на свакој страници дато је више слика (појмова), а самим тим и више пратећег текста. Садржаји страница онеобичени су, да тако кажемо, на различите начине: површинама специфичне текстуре (храпаве, мекане и сл.), мањим и већим огледалима, прорезаним површинама кроз које се виде слике са претходне стране, скривалицама.

Сликовнице *Књиџрачка* и *Скривалица* одговарају перцептивном и когнитивном нивоу детета које у својој трећој години улази у преоперационални период интелектуалног развоја. На крају друге године дете је овладало двочланом реченицом и активно употребљава 200–300 речи. Након тога, према речима психолога, следи „бурни језички развој“. Креативни васпитачи могу да примене ове књиге у раду на развоју говара, на само с трогодишњом децом, него и с млађом. Дакле, дете може да одраста уз ове сликовнице.

Текст који прати слике одликује се својеврсном динамиком, будући да се остварује у различитим синтаксичким формама: речима, синтагмама и реченицама. Издвајаја се више типова текста.

(1) Уз неке слике дат је текст који подсећа на стихове, нпр.: *Види насмејану морску звезду / А сада види киџа и његов реј. Фију! / Шџа он ради џу? Он каже – буу!* Овакав тип текст одликује се, између осталог, изменама интонационе линије – што је посебно привлачно за најмлађе слушаоце, будући да деца током своје прве године најпре реагују на интонацију говора, а тек од друге године ће почети да прво уочавају значење речи.

(2) У неким случајевима именовани се су само појмови, нпр. *ниско* и *високо* (поред слике двају цветова – „високог“ и „ниског“). Ове речи помажу детету да упозна поједине параметре квантитета. Наиме, из психологије је познато да трогодишња деца знају за речи *велико* и *мало* (дакле, знају за појам величине), али не разликују параметре величине (висина, ширина, дужина). Зато им је потребно помоћи да упознају опозиције: *висок–низак, узак–широк, крајџак–гуџачак*.

(3) У неким случајевима уз слику животиње написане су само ономаotopeјске речи, што омогућава вежбање артикулације: *Мјау! Мају!* (уз слику мачке), *Гррр! Гррр!* (уз слику лава). Ове вежбе су погодне за најмлађи узраст.

(4) Уз неке слике дате су само именичке синтагме: (а) с конгруентним атрибутом (*џуфнасиџи круџ, џруџасиџи квадраџи*); (б) с неконгруентним атрибутом (*брод на води; жирафа са џеџама*); (в) с атрибутивом (*зека скочко*). Овакви примери, између осталог, могу допринети да дете усаврши граматичке структуре примерене свом узрасту.

(5) Уз поједине слике дају се коментари на основу којих се може разговарати о особинама животиње и начинима на које се оне оглашавају, нпр. уз слику овце: *Здрaво, овчице блеџалице / Пиџни моџ џоџли каџуџи*; или, уз слику патке: *Здрaво џаџкице квакалице / Пиџни моџе меко џерџе*. Изрази типа *овчица блеџалица* и *џаџкица квакалица* подстичу дечје говорно ствралаштво, на чему се посебно инсистира у раду с предшколском децом.

(6) Дечју пажњу привлаче реченице у којима се осећа својеврсни ритам, нпр. *Сџоро, сџоро, врло сџоро џузи баџиџенски џуж*. Казивање текстови овог типа може бити праћено радњом (нпр. показивањем покрета којима се крећу поједине животиње), чиме се, како сматрају психолози, може развијати дечја пажња. Наизменично слушање и извођење радњи помаже детету да се постепено навикне да концентрише своју пажњу на смисао прочитаног и реагује на значење речи.

(7) Подразумева се да су стихови веома привлачни за дете, посебно ако га изненаде појавивши се испод скривалице: *Мали смеџи зека / из руџице вирџи / Брчиџима мрџа / и ручице шири*. Психолози су указали да игре скривања усмеравају дечју пажњу на назив предмета и подстичу дете да га само именује. Осим тога, скривалице могу допринети развоју схватања супстанцијалности спољашњег света, што ће двогодишњем детету омогућити да замишља и представља објекте који нису присутни, а виђени су пре извесног времена.

(8) Књиге *Књиџрачка* и *Скривалица* присно и непосредно се обрађају беби, као што и њу подстичу на разговор: *Здрaво, бебо; Бебо, годирни; Пиџи-*

ни кврѡаву хобоѡиницу / Здроаво, кврѡава хобоѡинице; Довиђења, снажни лаве. Тако се беба учи да се дружи с књигом.

(9) Неки „јунаци“ јављају се на различитим местима у књизи, што омогућава да беба одржава контакт с њима, у чему јој помажу реченице за обраћање омиљеном јунаку: *Медо, медо, ѡкажи иде ти је ѡава* (на једној страници уз одговарајућу слику); *Медо, медо, хајде на сѡавање* (на следећој страници уз исту такву слику).

Понављање појединих синтаксема доприноси да се постигне нека врста ритма. Деци најмлађег узраста не само да могућна монотонија понављања не смета, него и сами радо изводе понављања. За њих је, како тврде психолози, карактеристично да када се нека сазнајна способност тек развије, она тежи да се консолидује и увежба понављањем (Ж. Пијаже).

Књиге *Књиѡрачка* и *Скривалица* као посебан додатак имају *Саветѡе и уѡуѡсѡива за родитеље*, где се одговара на питања: Које су књиге најбоље за бебе? Како заинтересовати бебу за књигу? Како задржати пажњу бебе са књигом? Како научити бебу да ужива у књизи? Препоручује се да се детету књига чита извесно време на исти начин, како би оно почело „да предвиђа и очекује извесне звукове и тражи да их чује поново. Касније, уколико при читању буде изостављена нпр. ономатопеја животиње, дете ће само понудити одговор. Када заврши једноставно читање, родитељ или васпитач може наставити разговор с дететом или осмислити различите говорне игре.

Употреба оваквих сликовница омогућава интеракцију детета с одраслим саговорником, а за развој симболичке функције управо је значајна рана практично-ситуациона комуникације детета и одрасле особе у току заједничких активности (И. Ивић). Осим тога, како напомиње издавач едиције „Бебин додир“, када време проведено за књигом доведе у везу с пажњом родитеља или васпитача, дете ће заволети књигу и радо ће јој се враћати.

Вероватно би се могла упутити замерка да су слике у свим поменутиим књигама едиције „Бебин додир“ пренаглашено једноставне и „геометризиране“, готово минималистичке. Међутим, то може бити повољно, јер усмерава дете да „домисли“ слику и да је допуни на сопствени начин, што се одражава на развој маште и креативности.

На крају, треба указати и текстови и слике у сликовницама остављају укупан утисак ведрог погледа на свет, али не и искривљеног. Стварност је детету приказана истинито, али и поетично и духовито.

Да закључимо: користећи ове тактилне књиге као радно-игровно средство у раду на развоју говора, васпитачи ће моћи да утичу на различите аспекте развоја детета – фина моторика, опажање, пажње, мишљење, говор. Беба ће заволети књигу – и као играчку, и као сазнајно средство и као извор естетског доживљаја.